

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.027
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

Відгук

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

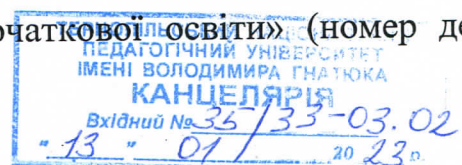
Шаран Олександрі Василівни

на дисертаційне дослідження **Чикурової Ольги Ярославівни**
«Формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів
початкової школи засобами комп'ютерних технологій»,
представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 013 Початкова освіта

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дослідження, науковому вивченню якої присвячена праця Чикурової Ольги Ярославівни, є беззаперечною. Реалізація основних принципів Нової української школи та глобальні виклики, пов'язані з розповсюдженням COVID-19, введенням воєнного стану в Україні, переходом на дистанційне навчання призводять до підвищення самостійності учнів та формування в них здатності до самоорганізації навчальної діяльності. Сучасними технологіями, що дозволяють розширити область самостійної роботи здобувачів початкової освіти і забезпечити високу активність їх взаємодії з навчальними матеріалами, є комп'ютерно орієнтовані технології.

У дисертаційній роботі переконливо обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко визначено науковий апарат дослідження. Зміст роботи відповідає поставленим завданням, а суть досліджуваної проблеми – темі дисертації.

Слід зазначити, що тема дисертації пов'язана з основними напрямками наукових досліджень кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретико-методичні засади розвитку освітніх технологій у закладах дошкільної та початкової освіти» (номер державної

реєстрації: 0120U105364). Тему дисертації затверджено Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 7 від 26.12.2018 р.).

Наукова новизна результатів проведеного дослідження.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою вперше:

– *теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови процесу формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи: формування позитивної мотивації та емоційно-ціннісного ставлення до електронного навчання; створення ситуацій самостійної навчальної діяльності в освітньому процесі для формування загальнонавчальних умінь і навичок; створення комп'ютерно орієнтованого освітньо-розвивального середовища; стимулювання діяльності самоконтролю в процесі навчальної діяльності;*

– *змодельовано процес реалізації педагогічних умов формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи, що включає мотиваційний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний компоненти, форми, методи і засоби роботи із використанням комп'ютерних технологій; уточнено критерії (мотиваційно-цільовий, пізнавально-інформаційний, процесуальний, особистісно-результативний) та показники для визначення рівнів сформованості вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи (елементарний, достатній, високий, творчий).*

Удосконалено термінологічний апарат, зокрема, уточнено у контексті освітнього процесу початкової школи поняття «самоорганізація навчальної діяльності», «комп'ютерні технології навчання».

Набули подальшого розвитку зміст, методи і форми формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз тексту дисертації Чикурової Ольги Ярославівни дає підстави для висновку стосовно наукової

достовірності викладених автором результатів. Дисертанткою опрацьовано значний обсяг наукових джерел (224 найменування), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретичною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць і загалом не викликає сумніву.

Логічно структурований і вибудований зміст дисертаційної роботи корелює з метою та обґрунтованими автором п'ятьма завданнями: 1) конкретизувати зміст основних дефініцій дослідження, виокремити психолого-педагогічні особливості самоорганізації навчальної діяльності молодших школярів; 2) визначити структуру вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи, уточнити критерії і показники для визначення рівнів його сформованості; 3) з'ясувати дидактичний потенціал засобів комп'ютерних технологій в освітньому процесі початкової школи; 4) обґрунтувати педагогічні умови формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи та змоделювати процес їх реалізації; 5) експериментально перевірити ефективність комп'ютерних технологій як засобу реалізації педагогічних умов формування вміння самоорганізації учнів початкової школи.

Науково-теоретичний рівень виконаної роботи визначається насамперед залученням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, що забезпечує належне розв'язання поставлених завдань.

До вагомих здобутків дослідження, на наш погляд, слід віднести такі результати: здійснення цілісного дослідження проблеми формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи; визначені ключові поняття дослідження; впорядкування та систематизація комп'ютерних засобів, визначення діагностичного інструментарію, критеріїв (мотиваційно-цільовий, пізнавально-інформаційний, процесуальний, особистісно-результативний), до кожного з яких дібрано низку показників сформованості

вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи. Цінними є дидактична модель та педагогічні умови формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи з використанням комп'ютерно орієнтованих технологій.

Дисертаційне дослідження Чикурової Ольги Ярославівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати в сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (224 найменування), 20 додатків. Загальний обсяг роботи становить 284 сторінки, основний зміст викладено на 234 сторінках.

У вступі на достатньому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, обґрунтовано використання обраних методів дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію і впровадження отриманих результатів.

Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження. Структура і послідовність викладу матеріалу роботи відображають хід наукових розвідок пошукувача. Доречне цитування першоджерел, стиль викладу матеріалу демонструють наукову ерудицію дослідника.

У загальних висновках викладено підсумки наукових пошуків автора, які цілком відповідають поставленим завданням; вони чіткі, логічно обґрунтовані.

Щодо практичного значення отриманих результатів слід відзначити розробку та впровадження у практику роботи закладів загальної середньої освіти методики реалізації педагогічних умов формування вміння самоорганізації навчальної діяльності, програми експериментального навчання, методичних рекомендацій для вчителів ЗЗСО I ступеня щодо організації самостійного навчання молодших школярів, їх самоорганізації. У практичному

вимірі положення дисертації можуть використовуватися як компонент змісту психолого-педагогічних і методичних дисциплін у процесі підготовки вчителя початкової школи та у системі післядипломної педагогічної освіти. Особливої уваги заслуговує розроблений дисертанткою електронно-освітній ресурс у вигляді сайту-каталогу «Вчуся САМ(а)», у якому викладено методичні рекомендації, корисні статті тощо щодо навчання учнів початкової школи засобами комп'ютерних технологій та формування у них вміння самоорганізації навчальної діяльності, а також добірка комп'ютерних засобів, які використовувалися дослідницею на всіх етапах реалізації виділених педагогічних умов формування вміння самоорганізації навчальної діяльності молодших школярів.

Дисертаційна робота О. Я. Чикурової за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Значення отриманих результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Практична цінність роботи та рекомендації щодо її подальшого використання полягає в упровадженні в практику початкової школи методики реалізації педагогічних умов формування вміння самоорганізації навчальної діяльності, використання учителями початкової школи методичних рекомендацій щодо організації самостійного навчання молодших школярів, їх самоорганізації. Дібрані електронно-освітні ресурси можна використовувати з метою формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів як на уроках, так і для самостійного опрацювання матеріалу. Запропоновані у додатках дидактичні матеріали з використанням комп'ютерно орієнтованих технологій можуть бути застосовані для проектування навчальної діяльності вчителями, здобувачами вищої освіти під час педагогічної практики, а також у закладах вищої освіти для оновлення освітніх програм зі спеціальності 013 Початкова освіта.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Повнота викладу

основних положень і результатів дослідження забезпечується їх апробацією шляхом оприлюднення в наукових працях та виступах на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема, 8 публікацій дослідниці відображають основні результати дисертації, з яких 3 статті представлено в наукових фахових виданнях України, 2 статті – у зарубіжних наукових виданнях 3 – апробаційного характеру у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різних рівнів, а також 1 опублікована праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації. Таким чином, у 9 наукових публікаціях репрезентовані всі основні положення дисертаційного дослідження.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені завдання виконані повністю, мета досягнута. Структура та обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення та рекомендації обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. При обґрунтуванні педагогічних умов, зокрема першої педагогічної умови (формування позитивної мотивації та емоційно-ціннісного ставлення до електронного навчання), дисертантка спирається на праці С. Парфілової, І. Чорней, які визначають відповідно психолого-педагогічні та психологічні підходи до розвитку навчальної мотивації молодшого школяра. Варто було обґрунтувати, чому в дисертації виділено педагогічні, а не психолого-педагогічні умови формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи.

2. У тексті дисертації авторка оперує поняттям «комп'ютерні технології», які використовує для формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи. Проте вважаємо доцільним використання терміну

«цифрові технології», який включає поняття «комп'ютерні технології», що застосовується для опису процесу передачі інформаційних повідомлень за допомогою комп'ютера, оскільки у дисертаційному дослідженні використано цифрові ресурси («Mood Diary», «ЕММО», «Психічне здоров'я: Мій настрій»), що є додатками в Google Play та не встановлюються на більшість комп'ютерів. Для застосування таких щоденників, а також для забезпечення зручності частого їх використання, треба скористатися іншими електронними пристроями, такими, як мобільний телефон, планшет тощо.

3. У таблиці 1.2.1 на стор. 55 дисертантка дає характеристику змісту самопроцесів як складових самоорганізації навчальної діяльності молодшого школяра, користуючись проведеними науковцями дослідженнями. Проте для характеристики самомотивації молодшого школяра спирається на роботу Мирончук Н. М., присвячену самомотивації особистості викладача вищої школи (Мирончук Н. М., (2011). Самомотивація як складова самоорганізації викладача у професійній діяльності. *Проблеми освіти: зб. наук. праць*, (88), 65–74); для характеристики саморегуляції молодшого школяра – роботу Хрикова Є. М., присвячену педагогічним умовам в структурі наукового знання і не стосується саморегуляції (Хриков Є. М. (2011). Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти*, (2), 11–15).

4. У наведеному конспекті уроку математики (Додаток Б), виявлено певні недоліки: під час розв'язування задачі 32 (стор. 246) у складеному виразі, що є сумою добутків, використано дію «віднімання» цих добутків.

На цій же сторінці (стор. 246) у процесі розв'язування задачі на визначення значення складеного виразу, автором вжито термін «рівняння», що означає рівність зі змінною, хоча змінної у виразі не використано.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, результати якої відзначаються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими, мають теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок. Цілісний аналіз дисертаційного дослідження

Чикурової Ольги Ярославівни «Формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи засобами комп'ютерних технологій» та опублікованих за його результатами наукових праць дає підстави зробити висновок, що дисертація є самостійною завершеною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення для педагогічної науки, відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка Чикурова Ольга Ярославівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент :

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та методики початкової освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Олександра ШАРАН

12 січня 2023 року

